
Вадзім Болбас

...магутную хаду Часу
спыніць ня зможа нішто...

Сезонныя згадкі

1. Студзень. Купалінка.

“Купалінка, купалінка-цёмная ночка...” – сьпявае хлопчык. Ты сядзіш у другім пакоі за сталом. Чуеш, што малы сьпявае не зусім так, як трэба, псуе мелодыю. Просіш яго паслухаць і пачынаеш сьпяваць так, як табе здаецца правільным.

“Купалінка, Купалінка – цёмная ночка.
Цёмная но-о-очка, а дзе ж твая дочка?”

Вочы засьцілае салёны туман! Гэта ж нехта зьвяртаецца да Купалінкі – тваёй маці, дзе ж яе дочка – твая малодшая сястра?!

Сястру ты пахаваў два тыдні таму на сыціпных вясковых могілках, побач з маці і бацькам, што сьпяць там. Маці – тры з паловаю, бацька – два-наццаць гадоў!

Надзяеш акуляры, моцна, да крыві, прыкусваеш вусны. Малому ня трэба бачыць салёнай вільгаці тваіх вачэй!

Сястра хварэла ўсё сьвядомае жыццё. У пяцігадовым узросьце вазіла яе маці на курорт у Друскенікі, лячыць поліміеліт.

Вярнуўшыся, сьпявала табе песьні...

“Мая дочка у садочку ружу-ружу поле...”

Не! Тады вы не сьпявалі гэтую песьню. З далёкага курорту прывезла малая другія, нячуванья табою раней. У тых песьнях былі пачварныя, крыважэрныя шпіёны, піянеры-героі, што высочвалі іх і здавалі памежнікам, шмат чаго іншага, на цяперашні погляд зусім не дзіцячага.

“Кветачкі рве, кветачкі рве, вяночкі зьвівае...”

Вы ідзяце ў школу ў суседнюю вёску. Ты, старэйшы, з хлопцамі паперадзе, малодшыя дзяўчаткі, сярод іх твая сястра, крыху ззаду. Вы не бярэце іх у сваю хлапечую кампанію. А ім так хочацца да вас.

Да заняткаў часу яшчэ шмат. Вы раскладваеце вогнішча, злавіўшы пару зялёных буйных жабак, пачынаеце іх смажыць. Вам і самім карціць пакаштаваць жабіных ножак, вы ўжо чыталі, што ў французаў яны – найлепшы ласунак.

Але хто есьць жаб на Бабруйшчыне? Да дзяўчынак: “Зьежце па жабінай ножцы, тады пойдзеце з намі!”

Дзяўчынкам брыдка, але вельмі хочацца быць у кампаніі. І яны, па чарзе, пачынаюць есьці беленькае далікатнае мяса. Тады спрабуеце жабак і вы, старэйшыя, дужэйшыя браты, суседзі малых дзяўчынак.

Мяса жабак здалося вам зусім ня брыдкім, а нават вельмі смачным. Вы дазваляеце дзяўчынкам ісьці разам: “Толькі, каб нікому пра гэта не казалі!”

Яны пагаджаюцца. І выконваюць абяцаньне!

Пазьней, ужо дарослымі людзьмі, вы з сястрою са сьмехам узгадвалі тыя забавы, жарты, дзіцячыя сваркі.

“Вяночкі зьвіва-а-ае, сьлёзкі пралівае!”

Чэрвень. Вузкая сцежка ў высокім каласістым жыце. Ты, п’яны і адчайны, імчыш гэтаю сьцежкаю на ровары. Час ад часу нешта ў захапленні крычыш. На вясельлі сястры ты выпіў крыху зашмат, табе весела, ты не баішся ні хуткасьці, ні ямінаў на сьцежцы!

Руль вырываецца з рук, ты падаеш, тут жа ўстаеш і імчыш далей. Гузакі і драпіны заўважыш потым, працьверазеўшы!

“Вяночкі зьвіва-а-ае, мілага чакае...”

Ты ведаў пра тое, што сястра ў шпіталі, зьбіраўся ехаць да яе ў бліжэйшыя выхадныя. Не пасьпеў!

“Давай ня будзем сёння сьпяваць, – кажаш ты малому.

Хлопчык, нешта адчувае, не прычыць.

Вы абодва прымаўкаеце. А ў тваёй галаве ўсё гучыць:

“Цёмная но-о-очка, а дзе –ж твая дочка?”

“ А дзе-ж твая дочка?”

Ці сустрэліся яны, дарагія твайму сэрцу жанчыны, там, у лепшым сьвеце?

2. Люты. Салодкі лёд.

Лядзяш, даволі вялікі, вісеў проста на галінцы дрэва. Сам ты, пэўна, яго і не заўважыў бы. А жанчына, убачыўшы яго, сказала: “А ён салодкі. Гэта –ж клён.”

Яна зьняла лядзяш з галінкі, пераламала на дзьве роўныя часткі і, нібы тая біблейская Ева, адну падала табе, а другую пачала смактаць сама.

Лёд сапраўды быў салодкім. Цябе не здзівіла, што клён пусьціў сок так рана, у канцы лютага; некалькі дзён было сонечна і нязвыкла цёпла для гэтай пары. Ты з дзяцінства ведаў, што клёны пускаюць сок раней чымсьці бярозы і што кляновы сок значна салатзейшы.

Ты распавядаеш пра гэта сваёй мілай спадарожніцы. Успамінаеш таксама тое, што калісьці бачыў па тэлевізіі сьвята, якое лядзяць жыхары канадзкіх лясоў у той дзень, калі раньняй вясною з першага кляновага соку навараць цукру.

Вы ідзяце поруч па вуліцы вялікага горада. Жанчына смоча салодкі лёд, распавядае табе пра іншыя дрэвы, што растуць уздоўж. А ты пазіраеш на яе са здзіўленьнем, хоць чуеш гэтыя расповяды ўжо ня ўпершыню. Шмат разоў, калі раней вы вась так, узяўшыся за рукі, павольна ішлі па горадзе, расказвала яна пра дрэвы і іншыя расьліны, паказваючы амаль прафесійныя веды ў гэтых разьдзелах біялогіі.

Ты здзіўляешся таму, як можа гэтая жанчына, што нарадзілася і вырасла тут, пасярод вялікага гораду, як кажуць, на асфальце, так дасканала ведаць усё, што расьце тут і ня толькі тут. Зьдзіўляешся той чуйнасьці яе да ўсяго жывога: дрэваў і птушак, траваў і катой, кустоўя, кветак –усяго, што расьце і жыве сярод вялікага, шумнага гораду з бруднымі вадаёмамі і ня самым чыстым паветрам...

Лёд такі салодкі! Лютаўскі дзень сонечны, з рэдкімі белымі аблачынкамі на сінім, амаль вясновым небе, такі цудоўны...

Ты яшчэ ня ведаеш, што раньняе лютаўскае, затым і красавіцкае цяпло абярнецца травеньскімі замаразкамі, што пашкодзяць ня толькі твой вінаград, а і палеткі на многіх тысячах гектараў.

А пакуль ты радуешся цёпламу лютаўскаму сонейку, якое нібы надае табе сілы і маладосьці, што, здаецца, не пакінуць цябе ніколі.

3. Сакавік. Сьнег.

Ён падае хутка і густа, яго буйныя, кашлатыя, вільготныя сьняжынкі

коса ляцяць з нізкіх шэрых воблакаў і прыліпаюць да ўсяго, што трапляецца на шляху.

А ты стаіш на аўтобусным прыпынку сярод вялікага гораду, паміж двума вакзаламі, чыгуначным і аўтобусным, нізка апушчаны парасон не закрывае ад мокрага сакавіцкага сьнегу, які паступова ператварае вопратку ў бліскучую, вільготную, колеру цёмнага срэбра кальчугу.

Ты стаіш пад нізка апушчаным парасонам, які не бароніць ад касога сьнегу і людскіх поглядаў, у натоўпе людзей, якія чакаюць аўтобус.

Стаіш, не зважаючы на гэты сьнег і гэты натоўп, трымаеш у цесных абдымках жанчыну і цалуешся з ёю да кружэння ў галаве...

4. Красавік. Сон.

Хвояў было тры. Высачэзныя, метраў па сорок, яны стаялі ў цэнтры вялікай паляны, якая ўжо зарасла густым падлескам, ляшчынай, бярэзнікам і таксама маладымі, але даволі высокімі вольхамі і асінамі.

А хвоі, нібы вежы-волаты, узвышаліся над усім гэтым зялёным покрывам.

Ты адчуваеш, што месца гэтае ўжо бачыў раней. Калі, успомніць ня мог. Відаць, у адным са сваіх ранейшых сноў. Тады хвоі былі крыху меншымі, раслі на чыстай, без падлеску дзялянцы, астатні лес на якой быў высечаны і прыбраны зусім нядаўна. Але й тады яны уражвалі сваёй вышынёю, магутнай непарушнасьцю і нейкай незразумелай у сваёй прывабнасьці адзінотай.

А зараз табе захацелася падысьці да іх бліжэй, разгледзець, дакрануцца рукою да шурпатай, глыбока патрэсканай кары.

Аднак, як бывае ў снах, ты ўжо не адзін. Побач яшчэ нехта, хто – ты сказаць ня можаш. Мо гэта бацька, які вучыў цябе, падлетка, усяму таму, што павінен умець рабіць вясковец, які нарадзіўся і жыве сярод лесу: валіць дрэвы, пілаваць, спрытна валодаць сякераю, адрозьніць дрэва адно ад другога па прыкметах, вытлумачыць на словах якія немажліва, а лясному жыхару і ня трэба.

А можа гэта нехта з пазьнейшых сяброў ці знаёмых? У вас ёсьць піла й сякера. Чамусьці вы вырашылі сьпілаваць адно з гэтых дрэваў-волатаў.

Вы падыдзецце бліжэй да трох хвояў. Зблізку ўбачыце, што растуць яны на невысокім, схаваным у густым падлеску, пагорку, сярод вольхаў, якія ўжо дасягаюць амаль паловы іх вышыні.

Вы з невядомым паплечнікам выбіраеце бліжэйшую да сябе хвою і пачынаеце яе пілаваць. Добра навостраная і правільна разьведзеная піла лёгка ўваходзіць у камель дрэва-волата. Драўніна мяккая, амаль да самай сэрцавіны, ці як казалі ў вас, стрыжня, спаракнела і гатова рассыпацца проста ад дотыку, без пілы й сякеры.

Нарэшце дрэва нахіляецца і пачынае падаць. Але ня цалкам. Верхняя яго частка, аплеценая альховым гольлем, так і застаецца вісець у

тым гольлі, трымаючыся амаль вертыкальна. З разлому сыплецца парахня.

Ніжняя палавіна хвоі павольна падае на схіл пагорку, зламаўшы пару дробных асінак і прымяўшы высокую вільготную траву. Вы з папличнікам адыдзеце ўбок, баючыся, што вершаліна, якая завісла ў гольлі, можа ўпасці на вас. Пасля асыярожна агледзіце сьпілаваны камель ляснага волата. Ад драўніны засталася толькі пацяруха-парахня. А форму ствалу надае тоўстая, шурпатая, трывалая кара.

Табе дзіўна, што яшчэ зусім нядаўна, гэтыя дрэвы былі жывымі, не баяліся моцных вятроў, магутна і крыху з пагардаю ўзвышаліся над лясной драбнатаю. А мо дотык чалавека так імкліва састарыў ператварыў у парахню і пыл ляснага волата, што рос і наліваўся моцай не адну сотню гадоў?

Ты працнешся. Успомніш гэты сон ярка, да самых драбніцаў. Нечаканая хвароба прынесла ў якасці пабочнага сімптому гэтыя яркія, штоноч абавязковыя сны. Твае сябры-лекары пазьней скажуць, што сны-відзежы могуць быць і вынікам узьдзеяння лекаў, якія ты вымушаны ўжываць цяпер у неверагодных колькасцях.

А табе прыйдзе да розуму нейкае параўнаньне імклівага старэння ляснага волата з твайго сну з той хваробаю, што раптоўна зваліла цябе, здаровага і моцнага, цябе, які заўсёды ганарыўся гэтым здароўем, ставячыся да ўсіх магчымых хваробаў з пагардаю, упэўненага, што ніякая зараза да цябе не прыстане. Можа ўпершыню ты адчуеш, што магутную хаду Часу спыніць ня зможа нішто.

5. Травень. Першыя канваліі.

Яны яшчэ не раскрылі сваіх беленькіх званочкаў і нагадваюць невялічкія круглыя пацеркі, нанізаныя на зялёныя ніткі сьцяблінак, якія ў атачэньні пругкіх лістоў колеру цёмнай зелены, прабіваюцца праз сухую летаўную траву, сапрэлае за зіму лісьце на хрыбтах зьвілістых грудкоў паміж магутнымі дубамі, тонкімі асінкамі, кустамі крушыны.

Лагчыны, што чаргуюцца ў зарэчнай дуброве з высокімі грудкамі, яшчэ запоўнены вясновай вадою і нагадваюць аскепкі разьбітага на доўгія палосы люстра.

Па адной з такіх палосак-пратокаў падплываеш ты на сваёй старой байдарцы да падсохлага грудка, дзе зелянеюць моцныя пругкія лісты канваліяў. З табою ў байдарцы двое маладых людзей: высокія, стройныя, прыгожыя хлопец і дзяўчына – брат і сястра – дзеці твайго старога сябра, з якім ты прайшоў не адзін і не два высокія, тэхнічна складаныя і небяспечныя горныя перавалы, з якім, як кажуць, зьеў пуд солі і выпіў цэбар гарэлкі. Ён, твой сябра, пераможца шматлікіх галаваломных горных маршрутаў, ня здолеў перамагчы цяжкую, бязьлітасную хваробу.

Няхай сьветла і спакойна будзе яму ў тым, лепшым сьвеце!

Ты з хлопцам выцягваеш байдарку на бераг. Дзяўчына расьцілае

сурвэтку, робіць імправізаваны стол, а ты ідзеш углыб дубняку, дзе гусьцей зелянеюць першыя канваліі траўня. Тут, дзе крыху вышэй і чушэй, асобныя кветкі ўжо ледзь-ледзь раскрыліся.

Зьбіраць канваліі нельга, яны занесеныя ў “Чырвоную кнігу” Беларусі. Ты гэта ведаеш, але іх тут так шмат, што не стрымаўшыся, ты зрываеш іх – самыя раскрытыя, зусім нямнога, робіш з кветак і лістоў невялічкі, хутчэй сімвалічны букецік, вяртаешся да сваіх юных спада-рожнікаў і даеш букецік дзяўчыне.

Вы садзіцеся вакол стала-сурвэткі. Лісьце на дрэвах і кустах яшчэ ледзь праразаецца. Зеляніна вельмі сьветлая, празрыстая, ў паветры чуваць звон першых камароў. Іх яшчэ зусім мала, яны не надакучваюць, не замінаюць таму пачуцьцю асалоды, якое прыходзіць да цябе ад першых, яшчэ не раскрытых канваліяў, сьвежай зялёнай лістоты, сіняга неба з рэдкімі белымі воблакамі, ад шчырай размовы.

Ты нальеш у кілішкі гарэлку, падымеш свой. Сёньня дзвятае траўня. Дзень Перамогі.

Вы выпіваеце, спачатку за Перамогу, пасья за ўсіх, каго ўжо няма на гэтым сьвеце, і за здароўе ўсіх жывых.

Пасья вы пойдзеце праз лес да наступнай пратокі, нямнога, метраў трыста. Ты з хлопцам панясеце байдарку, а дзяўчына – пакунак з рэчамі.

Далей ваша байдарка будзе плысьці па ланцужку азярынаў, па яшчэ залітых вадою паплавах, уплыве ў раку. Зьверху будзе сьвяціць цёплае вясновае сонца, каля бартоў булькаець вада, а ў вачах тваіх, прара-стаючы праз сухую леташнюю траву і сапрэлае лісьцё, будуць бялець ледзь раскрытыя, кволыя пацеркі першых канваліяў.

6. Чэрвень. Багун.

Такога багуну ты яшчэ ня бачыў! Яго бліскучыя вузкія лісты дасягалі табе амаль да падбароддзя. Ты ідзеш па высокім багуну вакол невялікага ляснага возера, якое жыхары навакольна называюць “Мёртвым”. А на мапах яно – “Сіняе”. Ты з калегамі дасьледуеш ваду возера, у якой не жывуць ні рыбы, ні іншыя жывыя істоты, акрамя прасьцей-шых і рэдкіх вадзяных інсэктаў.

Тугія, пругкія, як сталёвыя тросы, сьцябліны багуну аплятаюць ногі. Ісьці цяжка.

Гэтыя паўтара кіламетра ты будзеш ісьці амаль гадзіну! З табою ідзе дзяўчына – студэнтка, дачка тваіх сяброў. Пазьней яна скажа, што ёй ісьці па гэтаму багуну было цяжэй, чым табе: ногі ў цябе даўжэйшыя.

Гарачае чэрвеньскае сонца прыпякае ўсё мацней. Выпарэньні багуновага лісьця пачынаюць дурманіць галаву. Ты ўспамянаеш, што на тваёй Радзіме ягады буякі, што растуць па такіх мясьцінах, называюць “дурніцамі”, існуе меркаваньне, што паеўшы буякоў, чалавек робіцца

як бы п'яным, можа доўга блукаць па лесе і балотах, не знаходзячы нават добра знаёмай дарогі.

Ты ўспамінаеш як твае сябры – турысты з Мазыра прывозілі з далёкіх Саянаў тамтэйшую “шаманскую” траву “Сахан-Даля”, якую давалі да гарбаты з-за яе сьпецыфічнага водару і танізуючага эфекту. У гэтай саянскай траве, разглядзеўшы яе як сьлед, ты пазнаў сухія лісьці багуну.

Нарэшце вы з дзяўчынай выбіраецеся з багуновых абдымкаў, па сухім хваёвым лесе вяртаецеся да месца збору экспедыцыі, дзе ўжо чакаюць калегі з машынамі.

Галава кружыцца, ты нібы працягваеш плысьці па зялёных багуновых хвалях.

– Ці бачылі вы наркамана пад кайфам? – пытаешся ты ў калегаў.

– Не!

– Дык глядзіце! – І паказваеш на сябе.

Цяпер ты разумеш сапраўдную прычыну зьяўленьня легенды пра ап'яняльную ўласьцівасьць буякоў. Яны растуць у нізкіх, забалочаных лясах, у большасьці выпадкаў, якраз сярод багуноў. І дурманяць галаву ня зьездзенья ў час збору ягады, а ўвабраныя выпарэньні багуну.

7. Ліпень. Адзін дзень.

“Ты іх ня бойся. У іх няма роту. І ўкусиць яны ня могуць”, – кажа табе жанчына, гледзячы, як ты адганяеш невядомых інсэктаў.

“Чаму? Хто яны?” – ты здзіўлена глядзіш на яе.

“Гэта ручайнікі. Падзёнкі. Два гады жывуць яны ў вадзе ў форме лічынак і кукалак. А выходзяць з вады ўжо крылатымі інсэктамі толькі на адзін дзень. Толькі на дзень, дзеля каханьня, працягу роду. Таму ня маюць роту, ня маюць патрэбы ў харчаваньні. Жывуць адзін дзень, кахаюцца, паміраюць. Таму і завуцца падзёнкамі.”

Ты глядзіш у яе вялікія прыгожыя вочы, потым на раку.

Ціхі ліпеньскі вечар, ясны, чароўны!

Сонца паволі заходзіць за дрэвы, за гмахі дамоў, што за мостам.

Зьмяркаецца.

Ручайнікі-аднадзёнкі ўюцца вакол галавы жанчыны, садзяцца на плечы, валасы.

Ты іх болей не адганяеш.

Няхай лётаюць, танцуюць, кахаюцца!

У іх жа ўсяго адзіны дзень жыцьця!

Не, не адзіны! Цэлы дзень жыцьця-каханьня!

Ты пяшчотна гладзіш русыя валасы жанчыны, кранаешся вуснамі яе поўнай прыгожай шыі.

Яна прыязна табе ўсьміхаецца, гледзячы ва ўсе вочы на цябе, на вадку плиткай ракі, дзе плавае між травы качка з малымі качанятамі, прымружвае вочы ў захапленні ад гэтага чароўнага ліпеньскага вечару.

Разьвітаўшыся з мілай сяброўкай, ты едзеш у трамваі. Заляцеўшы ў вакно, адзін з ручайнікаў садзіцца табе на руку. Ты не варушышся, каб ня спудзіць гэтую дзіўную істоту.

Ручайнік зьлятае сам.

Кіроўца трамваю добрай беларускай моваю абвяшчае: “Наступны прыпынак-кінатэатар Мір”.

Ты ўспамінаеш ручайнікаў, пяшчотныя вочы жанчыны.

А ці хацеў бы ты вось так пражыць толькі адзін дзень? Але каб гэты дзень быў запоўнены толькі каханьнем?!

8. Жнівень. Памаранчавы ліхтар.

Ты прачынаешся ад яркага святла, расплюшчваеш вочы і бачыш проста над сабою вялікі, круглы, памаранчавага колеру ліхтар.

Сьвядомасць і адчуваньне рэчаіснасьці вяртаюцца не адразу, а як бы часткамі, паступова. Спачатку ты ўсьвядоміў, што ляжыш у намёце і табе проста ў вочы сьвеціць яркая, вялізная, круглая поўня. А памаранчавы колер мае капрон, з якога пашыты намёт.

“Тандэм” з двух намётаў стаіць на ніжэйшым, шырокім краі вялізнай ледавіковай расколіны-“бергшрунда”, на вытаптанай у глыбокім сьнезе пляцоўцы, а побач спяць твае сябры – гурт горных валацугаў-турыстаў. Жнівень, Цэнтральны Каўказ, вышыня больш за тры кіламетры.

Ты ўзгадваеш, як учора цэлы дзень вы йшлі па крутым сьнегавым схіле, забіраючы ўсё вышэй і вышэй, а зьверху ўсё гусьцей сыпаў сьвежы сьнег. Паступова пагаршаючы бачнасьць, ён перашкаджаў выбіраць самы рацыянальны маршрут і павялічваў верагоднасьць сыходу сьнегавой лавіны – самага небясьпечнага, што толькі можа чакаць турыста ў гарах.

І, нарэшце, думка: “Калі сьвеціць поўня – сьнегапад скончыўся – за тонкай тканінай намёту добрае, яснае надвор’е”.

Прыгадваеш, як учора ты з напарнікам ня змог з-за дрэннай бачнасьці ў густым сьнезе знайсці выхад уверх, пад перавал, як варылі суп з канцэнтратаў, як перавярнуўся кацялок і рэшткі супу давялося зьбіраць лыжкамі назад, разам са сьнегам, зноў варыць і вячэраць тым, што з гэтага атрымалася.

Прыпомніўшы, ты, супакоены і ўзрадаваны добрым надвор’ем, засынаеш.

Пазьней, на досьвітку, ты прачнешся канчаткова, падымеш сяброў, разам з напарнікам навесіш вярхоўку на крутым сьнегавым схіле да нешырокага роўнага плато пад самым перавалам, па гэтых “парэнчах” група выйдзе наверх.

Ты знойдзеш знаёмы табе спуск – вузкую крутую шчыліну ў чорных скалах, па якой вы зьлезеце ўніз, на шырокі, пакаты, адкрыты ледавік, пакрыты зьверху вялізнымі каменнымі глыбамі.

Па гэтым ледавіку пракладзеная сьцежка, па ёй прафесійныя інструктары водзяць групы планавых турыстаў – “зеленавокіх планавіц”, на каго ты і твае сябры, зьнясіленыя неверагодна цяжкай альпінісцкаю працай, можаце толькі глядзець.

Табе не запомніцца, па якім беразе бурнай ракі Мульхры ішлі вы да горнага прытулку, з кім там сустракаліся і аб чым размаўлялі.

Ты ўжо ня зможаш уявіць рысы твару жыхара Месьціі – сталіцы гордага народу альпіністаў-сванаў, які, едучы ў сваім легкавіку, прыцішыў ход машыны каля цябе – пешахода з вялікім цяжкім заплечнікам і ледарубам у руцэ, калі ты, стомлены васемнаццацікіламетровым маршам, стаяў на мосьце, і павітаўся з табою першы.

А вялікі, круглы, памаранчавы ліхтар у жнівеньскай ночы, сьвятло якога прагнала ад цябе, сьмяротна стомленага, такі патрэбны сон, падараваўшы наўзамен добрае надвор’е, ты не забудзеш ніколі!

Бо ўсе горныя вандроўнікі – турысты і альпіністы, разьвітваючыся на нялёгкіх сьцежках, абавязкова кажуць два словы: “Добрага надвор’я”!

9. Верасень. Вандроўка да “Зялёнага Канстанты”.

На тваім кампутары стаіць маленькая парцалянавая статуэтка. “Зялёны гусь” – “Zieleny Gusz” ад Канстанты Ільдэфанса Галчынскага.

Ты, разам з жонкаю, сядзеш ў цягнік, які павязе вас па маляўнічых пагорках, між азярынаў, хвояў, дубоў і пшанічных палёў з Ольштыну да невялікага места – “Руцянай Ніды”. Адтуль вы пойдзеце пешшу, кіруючыся “нябескім шляхам” – так патлумачыў вам сэнс маркіроўкі турысцкай сьцежкі чалавек, у якога вы распытвалі дарогу. “Нябескі” таму, што сярэдняя паласа маркіроўкі – блакітная.

Вы з жонкаю ідзеце па лясной дарозе, час ад часу саступаючы яе легкавікам і раварыстам. Большасьць з іх едуць у адным з вамі напрамку.

Праз гадзіну перакусваеце. А на дэсерт – сакавітыя, буйныя, пунсовага колеру ягады. На тваёй бабруйшчыне яны завуцца “касьцянкі”.

На зыходзе другой гадзіны дарога збочвае ўлева, да возера. Праз пару сочень метраў стаянка для машынаў і ровараў. Далей толькі пешшу.

І вось дакладна тое, што ў вершы:

“...Бачны здалёк на ўзгорку
Домік з чырвонай цэгля.
То – лесьнічоўка Пране,
Восеньскае прыстаньне.”

У двары, на высокім дубовым пастаменце бюст Паэта. “Чаму ён зялёны?” – спытае жонка.

Ты растлумачыш, што паэт называў сябе “зялёным Канстанты”, а сваю жонку-музу “Срэбнай Натальляй”.

Вам пашанцавала. Сёньня аўторак, лесьнічоўка Пране – музей К.І. Галчынскага – адчынены для наведнікаў.

Ты зойдзеш у першы пакой, пачнеш аглядаць восеньскі прыстанак Паэта. Зноў здзівішся дакладнасці апісанья таго, што ты бачыш, у вершах.

...Хмель на рагах аланевых
Высах, лістоту сыпле...

Рогі на сьцяне. На рагах сапраўды хмель, сапраўды сухі. Некалькі лісьцікаў ляжаць на падлозе.

Глянеш у другі кут невялікага пакою:

...Сьвеціць газьнічка
На куфэрку адмысловым..."

Бляшаная газавая лямпа, такая, пры сьвятле якой ты сам, калісьці, рабіў урокі, сапраўды стаіць на куфэрку з надпісам "Maggi".

Гэты радок быў, бадай, самым цяжкім для цябе пры перакладах "Песень". Ні адзін слоўнік ня змог табе растлумачыць сэнс выразу "...Kostek maggi". Табе не магло прыйсьці ў галаву, што ў пяцідзсятых гадах булённыя кубікі "Maggi" прадаваліся ў Польшчы ў адмысловых куфэрках, што дакладна апісаў Паэт.

А можа гэта польскія музейшчыкі аздобілі памяшканьні так, як апісанья яны ў вершах?

Але ці яны пусьцілі ў лес сернаў і аленьў, што сустрэнуцца вам з жонкаю, калі вы будзеце ісьці да Карвіцы па затравелай лясной дарозе?

У наступным пакоі, на сьціплым пано, персанажы твораў. На стэлажах і ў вітрынах фотаздымкі, асабістыя рэчы, кнігі, выдадзеныя пры жыцьці Паэта.

Перад самымых выхадам апошняга з дзесяці ягоных "Песняў". На сьцяне расклад музычных вечарынаў, што ладзяцца тут двойчы на месяц.

У двары, пад адкрытым небам, тэатр "Зялёны гусь". Такім тэатрам кіраваў раней Паэт.

Ты глядзіш на дом з чырвонае цэгля, бачыш:

Увесь схаваны ў лісьці
Мур надваконны,
А вінаград той дзікі –
Зялёны, зялёны...

Сьцены, проемы вокнаў цалкам схаваны ў густым, тугім лісьці дзікага вінаграду.

Ты вернешся ў музей, купіш невялічкага "Зялёнага гуся".

Па іншай лясной сьцяжыне вы з жонкаю выйдзеце да маленькай станцыі Карвіцы. Па дарозе назьбіраеце пакет грыбоў. З тых грыбоў гасьцінная гаспадыня Ірэна прыгатуе смачную вячэру.

... На тваім кампутары маленькі „Zieleny Gesz”.

Можа калі-небудзь ты яшчэ вернешся ў домік з чырвонай цэгля, каб паслухаць, як:

...Між дубоў і ялінаў
Льецца канцэрт вялікі –

То ў лесьнічоўцы Пране
Граюць начныя музыкі.

10. Кастрычнік. Поўня над востравам.

Вялікі старажытны горад у суседняй краіне цябе зачараваў, найперш, цудоўна захаванымі помнікамі дойлідства. На жаль, улады, што панавалі ў тваёй краіне два стагоддзі, зрабілі ўсё магчымае, каб такія помнікі ператварыць у руіны, знішчыць.

А тут, куды ні глянеш, у вочы кінецца высачэзная сьпічастая званьніца гатычнага храма, камяніца з чырвонае цэгля сьвецкага прызначэньня, магутная вежа сярэдневечнага замка. І ўсё гэта ў межах места, яшчэ два гады таму моцна пацярпеўшага ад паводкі.

Вам паказалі ўжо меціны на сьценах будынкаў, што пакінула стыхія, якая заліла тады вадою палову Еўропы.

Гасьцінныя гаспадары, якія прымалі вас у гэтым месце на Одры, паралі агледзець самыя выбітныя помнікі дойлідства на “Востраве” ноччу.

На “Востраў” вы пайшлі ўтрох. Ішлі, распытваючы дарогу ў рэдкіх у гэты час мінакоў. Ты, твой сусед і кіраўнік дэлегацыі Лукаш – жыхар гэтай краіны, раней у гэтым горадзе не былі.

У вас за сьпіною паволі ўзыходзіла поўня. А наперадзе выплывалі з-за гмахаў высачэзныя, вострыя, як дзіды, званіцы гатычных храмаў, падсьвечаныя зьнізу промнямі магутных пражэктараў.

Вы перайшлі мост, асьветлены не электрычнымі, а газавымі ліхтарамі і ступілі на востраў. Справа – чырвоны гмах з шылдаю духоўнай акадэміі Ватыкану, за ім – катэдральны храм. Восем ярусаў уздымаюць у нябёсы тонкія гатычныя вежы. Магутныя пражэктары стаяць ня толькі на зямлі, а й на пляцоўках чацвёртага ярусу, так што ўвесь велічэзны гмах асьветлены зьнізу да самых крыжоў.

Наперадзе ўздымаецца яшчэ вышэйшы храм з адною званьніцаю. Як і катэдра, гэты будынак таксама падсьвечаны зьнізу.

Тут вы сустрэлі яшчэ двух з вашай групы, смуглявую, што тая цыганка кабету з Пінску і хлопца – перакладчыка. Сталі разам разглядаць велічныя і яшчэ больш фантастычныя ўначы камяніцы касцёлаў, кляштараў.

І раптам : “А-а-ах...”, – гэты крык захапленьня і невымернага здзіўленьня льецца з вуснаў Лукаша! Ён пазірае з раскрытым ротам у бок, адкуль вы прыйшлі. Вы ўсе глядзіце на ягоную выцягнутую руку і таксама застываеце ў нямым захапленьні!

Вялікая, ярка белая поўня вісіць пасярэдзіне, паміж высачэзнымі, сьпічастымі званьніцамі катэдры, якраз у цэнтры сіметрыі велічнага будынку! Здаецца, магутны геній Нябеснага Дойліда ўбудаваў гэты ліхтар у храм ад пачатку яго стварэньня! Відовішча настолькі фантастычнае, нерэальнае, што здаецца чымсьці незямным, што яшчэ

імгненьне і яно знікне разам з усім, што ёсьць навокал: зямлёю і ракою, касьцёламі і кляштарамі, вамі, што як маленькія былінкі застылі перад яго веліччу.

І адначасова з тым – адчуваньне велічы і вечнасьці ўсяго гэтага, што і белая поўня, касьцёлы і кляштары, рака і зямля, маленькія, слабыя перад гэтай веліччу людзі стаяць, зачараваныя мільярды гадоў і будуць стаяць вось так, маўкліва і нерухома, пакуль ня згасьне апошняя зорка ў сусьвеце...

Поўня пакідае цэнтр сіметрыі катэдральнага храма! Да вас вяртаецца мова!

Уражаньне ад перажытага такое, што ты амаль нічога ня ў стане бачыць і асэнсоўваць!

Няспешна, як у сьне, вернешся ты ў гатэль. Заўтра зноў паездка, у іншы горад, новыя сустрэчы, новыя ўражаньні! Але самым яркім успамінам аб той вандроўцы назаўжды застанецца *белая поўня над востравам!*

11. Лістанад. Луг.

Ён скошаны, ўжо амаль цалкам шэры, на ягоных абшарах не застаюся зялёных колераў і адценьняў.

А ты ідзеш па сьцежцы, па гэтым шэрым восеньскім лузе, вяртаючыся дадому.

Ня вельмі далёка наперадзе заўважаеш невялікую чорную пляму, нейкі зьвер павольна бяжыць па шэрай невысокай траве, набліжаючыся да тваёй сьцежкі. Жывёла рухаецца мякка і грацыёзна, на нізкіх лапах, нібы сьцелецца над зямлёю, і па гэтай грацыі ты пазнаеш звычайнага ката.

Ён павольна пераходзіць сьцежку, паварочвае галаву ў твой бок і спыняецца, нібы чакаючы цябе – чалавека.

Ты падыходзіш бліжэй, спыняешся за метры тры ад жывёліны, прысядаеш на кукішкі, разглядаеш чорнага восеньскага ката, а ён, у сваю чаргу, разглядае цябе.

Жывёліна незвычайна прыгожая. Бліскучая, чорная, без усякіх адценьняў поўсьць – чысьцютка да зіхценьня. Доўгі распушаны хвост паволі ківаецца з боку ў бок, выказваючы насыцярожанасьць. І вочы, прыгожыя, вялікія, сьветла-зялёныя, надзвычай выразныя. Не лагодныя вочы хатняй коткі, а насыцярожана-зыркія, крыху недаверлівыя вочы вольнага дзікага зьвера.

Ты працягваеш руку далоньню ўгару, спрабуеш наблізіцца, але кот адыходзіць, не падпускаючы цябе блізка, на дотык.

Не ўцякае, а менавіта адыходзіць, як вольны дзікі зьвер, паказваючы сваю годнасьць, незалежнасьць, жаданьне жыць самастойна і гуляць самому па сабе.

А ты, паглядзеўшы яшчэ раз на гэты дзівосны твор прыроды, хуткім лёгкім крокам спрактыкаванага спартоўца ідзеш далей сваёй дарогай.

12. Сьнежань. Аўтобус.

Вечар цёмны і даволі халодны.

А ты, вяртаючыся са сталіцы, змог купіць квіток толькі на апошні вячэрні аўтобус з абласнога да твайго гораду.

Павітаўшыся з парай знаёмых людзей, ты заходзіш у “Жкарус”, шукаеш сваё месца, яно аказваецца ў канцы салона, сядзеш.

Праз нейкі час побач сядзе твая выпадковая спадарожніца, невялічкага росту, зграбная, даволі мілая, маладая жанчына. Яна ў паліто са штучнага футра, відаць, што моцна, да дрыжыкаў, зьмерзла.

Аўтобус ад’язджае, паволі цяплее паветра ў салоне. А твая спадарожніца ніяк ня можа сагрэцца.

Вы, як гэта бывае паміж людзьмі, што сустрэліся выпадкова, паціху размаўляеце, аўтобус з патушаным у салоне сьвятлом імчыць па цёмнай дарозе.

Жанчына скардзіцца на холад. І нечакана для цябе дакранаецца да тваіх вуснаў сваімі тонкімі, сапраўды халоднымі пальцамі: “Адчуваеце, якія халодныя?”

Ты, як належыць, адагрэў гэтыя тонкія, халодныя пальцы спачатку адной, пасля другой рукі сваім дыханьнем і... не пацалаваў, аб чым шкадуеш да гэтага часу.

Прыехаўшы ў свой начны, пусты, халодны горад, ты давядзеш сваю спадарожніцу да пад’езду яе дома, і вы разьвітаецеся.

Назаўтра марозны, сьветлы, сонечны дзень. Ты бяжыш на лыжах, любуючыся зімовым краявідам, радуючыся сонцу, сьнегу, зладжанай рабоце трэніраванага цела. Добра падрыхтаваньня, удала змазанія лыжы дазваляюць табе імкліва скатвацца ўніз з пагоркаў і лёгка, без “аддачы”, як кажуць лыжнікі, узьбягаць па схілах.

Час ад часу ты паварочваешся тварам да сонца, адчуваеш на распаленых хуткім бегам вуснах цяпло ягоных промняў.

І са шкадаваньнем згадваеш тонкія, халодныя пальцы, якія дакраналіся да тваіх вуснаў учора і якія ты не пацалаваў.